

založených v lidské *niternosti*, a tedy ani morálku.“ (s. 180, kurzíva J. M.) Ano, takový „neúspěch“ byl ale jaksi záměrem Durkheimova intelektuálního programu. Těžko se lze tedy se Strouhalem shodnout na tom, že to byl od Durkheima přese všechno pěkný pokus, jenž z něj činí „jednoho z posledních systematicků, kteří významně přispěli k novému a lepšímu porozumění podstatě evropské racionality“ (s. 185).

Podstatě evropské racionality tedy. Poněkud zbrklé užívání slov, velkých i malých, Strouhalově knize škodí. Durkheimovy texty jsou kolikrát těžko srozumitelné, někdy se mohou jevit jako vágní, jindy se naopak zdají být příliš zhuštěné. Martin Strouhal bohužel ne vždy dokáže čtenáři pomoci proti tomuto charakteru Durkheimova rukopisu bojovat. Přitom, jak jsme již poznamenali v úvodu, sekundární literatury u nás nemáme mnoho, každé dobré knihy je škoda. A propos, je zarážející, že autor zcela přehlíží výsledky nedávné bratislavské durkheimovské konference, ve sborníku vydaném slovenským Sociologickým ústavem SAV by totiž našel textů věnovaných problematice výchovy hned několik (srov. Z. Kusá, M. Tížik (eds.). *Elementárne formy sociologického myslenia. Súčasné reflexie Durkheimovho diela*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2009).

Nejde však jen o slova. Strouhalova kniha je přece jen intelektuálně lenivá, k čemuž možná autorovi dopomáhá jím provedený výběr z obsáhlé zahraniční durkheimovské literatury. Z poslední doby lze odkázat minimálně ke dvěma autorům, kterým se podařilo vnést do durkheimovských studií nové napětí, M. Strouhal o nich však mlčí. Cituje-li z Karsentiho předmluvy k *Pravidlům*, zcela bez povšimnutí přechází Karsentiho pozdější a velmi poctivé *Durkheimovské studie* (*La Société en personnes. Études durkheimiennes*. Paris: Economica, 2006). O Anně Rawlové se pak M. Strouhal nezmiňuje vůbec (její studie „Durkheim's Epistemology: The Neglected Argument.“ *The American Journal of Sociology* 102, 1996

(2): 430–482 je dnes nepřehlédnutelná). O to hojněji se ale autor odvolává k drobným přehledovým pracím (Durkheim Josého A. Praděse v edici „Que sais-je?“ z roku 1997, *La sociologie de Durkheim* Philippa Steinera v podobném formátu nakladatelství *La Découverte*, 1994), které jej k žádným hlubším úvahám nevyzývají.

Návrat k Durkheimovi s důrazem položeným na jeho pojetí výchovy, vědy o výchově a pedagogiky může být výborným nápadem, není jím však automaticky. Přiblížit Durkheima „pokud možno autentického a pojednat o durkheimismu z jeho vlastních pozic“ (s. 177) podle našeho názoru nestačí. Pokud navíc zvolený formát (necelých dvě stě stran textu na široce vymezené téma) tlačí takto zaměřenou práci k příliš rychlému tempu, platí taková pochybnost dvakrát (ponechme stranou vždy dostupnou výmluvu na poptávku po „pedagogických“ textech). Přesněji řečeno, takový program nestačí těm dějinám sociologie, které se rozhodly o svůj předmět pečovat, aniž by tak činily z čiré nostalgie či abstraktního egoismu.

Jan Maršálek

Pavel Dufek: Úrovně spravedlnosti: Liberalismus, kosmopolitismus a lidská práva

Brno, Masarykova univerzita,
Mezinárodní politologický ústav 2010,
297 s.

Spravedlnost představuje podle Jacquese Derridy „zkušenost nemožného“ (*Síla zákona*. Praha: OIKOYMENH 2002: 22), a snad právě proto sociální vědci usilují o její uchopení a teoretické zpracování o to usilovněji. Činí tak ale nejen oni, ale i politici či náboženští představitelé, kteří s kategorií spravedlnosti spojují vlastní vize o uspořádání společnosti. Spravedlnost tak v nejednom případě slouží jako zastřešující hodnota pro diametrálně odlišné koncep-

ce. Výsledkem je dlouhodobě trvající spor o spravedlnost, jenž je veden na všech možných myslitelných úrovních. Chce-li proto badatel transformovat tuto základní lidskou touhu v akceptovatelnou a funkční teorii, vystavuje se podezření, že jeho počín má charakter sebevraždy či je cynické pohyby.

Přesto nebo právě proto, že se jedná o ústřední kategorii nutnou pro začlenění do jakékoli koncepce zaobírající se uspořádáním a funkcí společnosti, je každá práce věnující se problematice spravedlnosti hodna pozornosti. Je tomu tak z několika důvodů. V prvé řadě můžeme sledovat, jak se daný autor vypořádává s klíčovými problémy, tj. s problémem ospravedlnění, a na základě jakých kritérií dospívá k preferenci či kritice doposud známých teorií spravedlnosti. Případně, nabízí-li vlastní pojetí.

Recenzovaná publikace Pavla Dufky *Úrovně spravedlnosti: Liberalismus, kosmopolitismus a lidská práva* tenduje k prvnímu přístupu. Autor primárně usiluje o zhodnocení a kritickou reflexi teorií spravedlnosti, které jsou pojmově a myšlenkově ukotveny v tradici liberalismu. Své výzkumné pole následně dále specifikuje, když svou pozornost zaměří na liberální teorie spravedlnosti s kosmopolitními ambicemi.

Text je rozčleněn do sedmi kapitol, přičemž první kapitola je vedena jako úvod a sedmá jako shrnutí předložených argumentů. Vlastní problematice se tak věnují zejména kapitoly dvě až šest. Po úvodním představení cílů publikace se hned v druhé kapitole autor pokouší vytvořit teoretický podklad, který bude dále sloužit jako syžet k dalším úvahám. Proto se Pavel Dufek nejdříve věnuje teoreticko-metodologickým otázkám, které jsou standardně dávány do souvislosti s úvahami o možnosti vybudovat konzistentní a koherentní teorii spravedlnosti. Věcně a bez zdržování míří k nejdůležitějšímu problému všech teorií spravedlnosti, kterým je obecně otázka po povaze a relevantnosti forem ospravedl-

nění, respektive legitimacy případné teorie spravedlnosti.

Autor představí nejen typologie ospravedlnění, ale i tři nejrozšířenější způsoby ospravedlnění, které vycházejí buď z intuicionismu, koherentismu, či antifundacionismu. Dufek se dotkne obtíží s epistemologickými zdůvodněními, reflektuje nejčastější obtíže vycházející z dilematu mezi preskriptivními/deskriptivními či morálními/právními soudy, které komplikují univerzální ambice teorií spravedlnosti. Autor si tak připravuje půdu pro předestření standardních námitek namířených proti teoriím spravedlnosti. Jeho cílem je dospět do situace, v které prohlásí, že doposud předkládané teorie jsou vlastně teorie „středního dosahu“. V žargonu politické filozofie se teorie spravedlnosti dělí do tří základních skupin. Na teorie tzv. lokální spravedlnosti a na teorie zaobírající se meziúrovní. Sem spadají teorie spravedlnosti, které se vztahují k základním strukturám společnosti, jde o tzv. vnitrostátní spravedlnost. Třetí úroveň představují globální teorie, o kterých se uvažuje jako o makroúrovni.

Toto odlišení tří základních úrovní umožňuje Dufkovi přiblížit hlavní teorie na mezoúrovni, kterým dominují teorie vázané na liberální tradice. Záměr je pochoitelný, Dufek se pokouší v obecné rovině představit a prokázat provázanost politických teorií (budovaných na pojmech svoboda, rovnost, demokracie) s teoriemi spravedlnosti, přičemž oním vztažným bodem je po celou dobu národní, respektive „teritoriální“ stát. Důvod je prostý a jedná se o věcně promyšlený krok. Záměrem je, aby v následující kapitole mohl autor analyzovat základní předpoklady a východiska kosmopolitních teorií spravedlnosti, jejichž cílem povětšinou je buď postupná reforma, nebo radikální transformace stávajícího politického a sociokulturně utvářeného národního státu.

Dříve než tak ale učiní, musí proto v třetí kapitole ukázat, že liberální teorie spravedlnosti v sobě obsahují dvě proti-

kladné tendence. Na jedné straně v sobě mají „geneticky“ danou univerzalistickou ambici a zároveň svým akcentováním teritoriálního státu i partikulární charakter. Tato podvojnost, která strhává liberální teorie spravedlnosti k oscilaci mezi globální a lokální povahou, je nejlépe doložitelná na teorii Johna Rawlse. V zásadě platí, že každý, kdo se věnuje problematice spravedlnosti, se musí s Rawlsem nějak vyrovnat. I kdyby měl jen převyprávět již tisíckrát řečené. Protože i pouhé „převyprávění“ Rawlse vypovídá o schopnosti dotyčného, jak se dokáže vypořádat s problematikou spravedlnosti. Rawls coby „zdrojový kód“ úvah o teorii spravedlnosti tak zároveň slouží i jako jakýsi lakmusový papírek osvědčující obeznamnost dotyčného s polemikou vedenou na téma spravedlnosti. Pavel Dufek se tohoto úkolu zhostil se ctí a prokazuje, že si osvojil „rawlsovskou propedeutiku“. S tímto vědomím analýza kosmopolitních teorií spravedlnosti tak pro čtenáře předběžně získává na důvěryhodnosti.

Během druhé a třetí kapitoly vyplynul na povrch následující problém. Pavel Dufek si již na začátku publikace vymezil výzkumné pole tak, že konstatoval zájem pouze o liberální proud. Odstavil tak představitele komunitaristického proudu, postmoderní teoretiky včetně (neo)marxistický myslitelů (i když v páté kapitole využívá některých argumentů např. Jeana Cohena nebo Perryho Andersona).

Neupírám autorovi právo vymezit si badatelské pole po svém. Bylo by zcela nefér vyčítat, že se nějaké problematice či teoretikovi nevěnoval, pokud dopředu řekne, že tak neučiní. Myslím si ale, že v případě tak ožehavého tématu, jako je teorie spravedlnosti, takové zdůvodnění musí být argumentačně neprůstřelné. Považuji za nedostatečné, pokud autor konstatuje, že se bude věnovat pouze liberálnímu proudu, protože je nejrozšířenější. Maximálně ještě dodá noticku, že například bude ignorovat (neo)marxistickou představu spravedlnosti ve vnitrostátním i nadnárodním měřítku,

protože mezi těmito myšlenkovými proudy „dochází zřídka k plodné výměně argumentů“ (s. 18). Buď se jedná ze strany autora o neznalost, nebo úmyslné opomíjení faktů.

Byli to přeci zejména komunitaristé, kteří přiměli liberální teoretiky k redefinování řady výchozích předpokladů. Stejně tak pro dvacáté století platí, že nelze zapomínat na stanoviska, jež k otázkám spravedlnosti zaujímá utilitarismus. Jeho význam a místo spočívá v tom, že *de facto* všechny zásadní soudobé teorie spravedlnosti se s ním musejí vyrovnat. „Znovuzrození“ politické filozofie, potažmo obrat k problematice spravedlnosti, je nesen, ať už explicitně, či v skrytu, reakcí na něj. Utilitarismus tudíž zavdává, mnohdy i jako nevyhnutelný předpoklad, podnět k profilování hlavních proudů soudobých teorií spravedlnosti.

Egalitární liberalismus či libertarianismus, ale i komunitarismus, získaly svou dominantní pozici právě díky konfrontaci s utilitarismem a následnou profilací stanovisek skrze vzájemnou konfrontaci. Zdá se mi proto problematické, pokud tuto skutečnost autor neakcentoval. Obzvlášť když na druhé straně alespoň částečně některé oponenty stojící mimo liberální proud zmiňuje. Není proto příliš jasné, podle jakého klíče vybíral autory, které subsumoval pod tzv. radikálně-demokratický proud, jenž má představovat protipól liberálních teorií. Proč Pavel Dufek věnuje pozornost právě feministickým autorkám, zatímco klíčovým představitelům komunitarismu či (neo)marxismu byla tato pozornost značně upřena? Proč uniká jeho pozornosti například Otfried Höffe, který byl prvním z kritiků Rawlse v evropském kontextu a sám je představitelem ambiciózního konceptu teorie spravedlnosti, jenž usiluje o kosmopolitní charakter (viz jeho koncepci federální světové republiky)?

Z tohoto úhlu pohledu se potom již zařazení Habermase mezi představitele liberalismu jeví jako podružné. Pavel Dufek

se sice snažil zdůvodnit Habermasovo zařazení mezi liberály poukazem na jeho používání terminologie pocházející z anglosaské politické filozofie, ale to nic nemění na skutečnosti, že v podtextu je stále přítomna kritická teorie. K těmto dvěma kapitolám již jen drobná poznámka. Kategorický imperativ je Kantem formulován ve čtyřech, nikoli ve třech formulacích, jak uvádí Pavel Dufek. Tři verze Kant předestřel v díle „Základy metafyziky mravů“ a čtvrtou poté formuloval v „Kritice praktického rozumu“.

Nerad bych, aby došlo k mylnému vyznění recenzentových námitek. Přes výše řečené připomínky Dufek prokazuje kompetenci a obeznámenost s problematikou vztahující se k teoriím spravedlnosti. Obzvláště patrné to je při představení myšlenek liberálních autorů (Gerald Gaus, Brian Barry, Robert Nozick, Chandran Kukathas) polemizujících s Rawlsem. Detailní rozebrání Rawlsova přínosu pro úvahy o kosmopolitní teorii spravedlnosti otevírají cestu ke čtvrté kapitole. V té se Dufek dostává k jádru své práce, jímž je představení a zhodnocení možností kosmopolitních teorií spravedlnosti.

Autor začíná s argumenty, které jsou využívány pro prokázání potřeby kosmopolitní teorie spravedlnosti u klíčových představitelů. Konkrétně se jedná o myslitele, jako jsou Charles Beitz, Brian Barry, Simon Caney, Darrell Moellendorf, Thomas Pogge či Kok-Chor Tan. Představuje námítky a kriticky hodnotí možnosti kosmopolitních teorií. Dufek ve své argumentaci směřuje k závěru, že kosmopolitní teorie spravedlnosti jsou z filozofického hlediska pomýlené či nedomyšlené. Proto s ohledem na jejich politické, respektive institucionální využití se dle něj jedná o teorie, které jsou nerealizovatelné.

Ve čtvrté kapitole považují za nejproblematictější tu pasáž, kdy Dufek představuje myšlenkové pozice Simona Caneye. Dufek poukazuje na slabinu v Caneyově teorii. Konkrétně tvrdí, že Caney pro účely ospravedlnění kosmopolitní spravedlnosti

nepovažuje za nutné vůbec jakékoli kritérium ospravedlnění požadovat, natož definovat. Samotné by toto tvrzení představovalo pro Dufka úžasný podpůrný argument pro odmítnutí této teorie. Proto bych očekával, že Pavel Dufek se tomuto bodu bude nejen věnovat více, ale že jej především doloží v odkazu na příslušnou pasáž z Caneyova díla. Avšak v textu se mi nepodařilo nikde najít odkaz. Hledá ve mně proto nejistota, zda by Simon Caney mohl být tak naivní a v době, kdy požadavek ospravedlnění čehokoli (natož ospravedlnění teorie spravedlnosti) představuje jedinou jistotu, by jej mohl úplně ignorovat.

V páté kapitole zaměřuje autor svou pozornost na koncept lidských práv. Činí tak proto, že podle jeho interpretace v kosmopolitně orientovaných liberálních teoriích spravedlnosti hraje koncept lidských práv ústřední roli navzdory celé řadě odlišností mezi jednotlivými teoriemi. Autor se ale nezabývá pouze historií lidských práv a jejich aplikací, ale především cílí na ústřední problém. Jestliže lidská práva jsou využívána ke zdůvodnění kosmopolitních teorií spravedlnosti, co a jak zdůvodňuje lidská práva sama o sobě? Ještě jinak řečeno, touto otázkou nastoluje Pavel Dufek ústřední problém celé své práce, ke kterému postupně směřoval a k němuž si připravoval cestu. A to, jak je ospravedlněn hlavní ospravedlňující princip kosmopolitních teorií.

Autor ukazuje, jak se utvářela lidská práva, problém s jejich vztahem k politickým ideologiím, včetně námitek dokládajících, že lidská práva jsou sama o sobě ideologickým konceptem. Představení lidských práv jako všeobecně nepřijatelnějšího normativního pojítko pro fungování společností na globální úrovni je v zásadě bezchybné. Ale Dufek se dopouští dezinterpretace v momentě, kdy tvrdí, že lidská práva stojí v základu i ekumenických projektů dialogického sblížení světových náboženství, kdy má na mysli koncept světového étosu u Hanse Künga. Küngův koncept

nestojí na lidských právech, ale na koncepci překrývajícího konsenzu – vyplývajícího z ekumenického dialogu –, jehož základem mají být etická kritéria pravdy a dobra. Lidská práva mají být sice podporována, ale základem je důstojnost člověka, která je zdůvodňována z „divinum“ (tj. z božského). Základem Kungova konceptu tak rozhodně nejsou sekulární lidská práva.

Pavel Dufek prokazuje obeznamenost s teoretickými koncepty orientovanými na kosmopolitní spravedlnost. Věcně nastiňuje jejich východiska a důvody, proč by měla být kosmopolitním teoriím vůbec věnována pozornost. Přesto po mém soudu potenciál tohoto přístupu zůstává do jisté míry nevyužit. Přiblížení a kritika zjevných chyb v kosmopolitních teoriích, jako je nedostatečně odůvodněný či těžko prokazatelný předpoklad globální provázanosti společností či idea všelidského „my“, je v pořádku. Ale postrádám analýzu toho, proč by se měl někdo uchýlovat k předpokladům, jako je očekávání všeobecného normativního standardu, který ztělesňují pro liberální teorie lidská práva. Chci říct, že kritika a analýza využívání lidských práv, včetně precizních postřehů o relevanci/nerelevanci aplikace těchto práv jako základu pro kosmopolitní teorie spravedlnosti, ještě neříká nic o tom, proč tak analyzovaní teoretici činí. A to považuji za důležité pro pochopení předkládaných teorií. Odvolání se pouze na historicko-politicky-kulturní kontext a případné povzdechnutí si nad možnými obavami z „etnocentrismu“ je sice očekávatelné, ale nevysvětluje záměry.

Stejně tak je problematický Dufkův závěr ohledně využitelnosti lidských práv coby kritéria ospravedlnění pro teorii spravedlnosti. Obdobně jako on se přiklání k závěru, že lidská práva jsou spíše důsledkem fungování liberálně-demokratických společností, než abychom je mohli prokazatelně považovat za jejich příčinu. Proto je pochopitelná i jeho argumentace směřující k odmítnutí rovnostářského kosmopolitního liberalismu. Včetně „přijetí“ lidsko-

právního minimalismu, který se v Dufkově podání opírá primárně o Walzerovu koncepci.

Autor předpokládá, že hodnota lidských práv představuje „nejnadějnější nástroj, jehož prostřednictvím lze srozumitelně artikulovat určité morální ideály a přitom doufat, že budou rezonovat v bezpočtu neobsažených morálních a náboženských doktrín, s nimiž jsme v reálném světě konfrontováni“ (s. 253). Obtíž spatřuji právě v „akceptaci“ lidskoprávního minimalismu. Zkrácený seznam lidských práv je příliš povrchně zdůvodňován na základě obecného odkazu k základním biologickým a sociálním potřebám jedince. Ty sice mají mít údajně schopnost zajistit transkulturní srozumitelnost a schopnost být efektivně uvedeny do praxe, čímž by měl být vyřešen nejen jeden problém kosmopolitních teorií spravedlnosti. Pozitivum tohoto zdůvodnění spočívá pouze v tom, že seznam lidských práv se zkrátí, tudíž je menší cíl, na který se střílí. Což ale neřeší problém s univerzálním přijetím těchto práv coby ospravedlňujícím kritériem teorie spravedlnosti jak na ontologické, tak epistemologické úrovni.

Pokud by autor po této kapitole skončil, maximálně přidal a rozpracoval (ne nutně) i své stanovisko, domnívám se, že by to práci neuškodilo. Naopak. Text by zachoval jasnou linii, která by gradovala v momentě, který autor od prvopočátku avizoval. Následující dvě kapitoly tento pozitivně rozvržený a sledovaný koncept podle mne oslabují. Šestá kapitola je totiž jakousi „případovou studií“, která ověřuje funkčnost kosmopolitní teorie spravedlnosti v praxi. Na příkladu Evropské unie chce Pavel Dufek ověřit, zda nastolované kosmopolitní teorie, opírající se o koncept lidských práv, mají reálnou šanci na realizaci, či ne. Oslabení spatřuji nikoli v chybném výkladu, ale v posunutí (možná nevědomém) akcentace. Celá práce byla avizována jako rozbor kosmopolitních teorií spravedlnosti. V případě šesté kapitoly věnující se Evropské unii se ale hlavním před-

mětem úvah stává možnost vytvoření společné identity. Je možné, že se autor pokoušel nastínit spojitost mezi kosmopolitní teorií spravedlnosti a případnou společnou identitou evropanství, ale zdá se mi, že nic takového v textu není.

V závěru autor provádí syntetizující shrnutí hlavních argumentů. Toto shrnutí je systematizující a zpřehledňuje čtenáři hlavní myšlenky textu. Přehlednost je vůbec charakteristickým rysem práce, a to i po formální stránce. Pavel Dufek zdařile v jednotlivých kapitolách odkazuje na problémy a témata probírané v jiných částech textu. Výsledkem je tak až „slovníkové“ odkazování. Tato forma umožňuje rychlou orientaci a umocňuje provázanost textu. K formální stránce si přeci jen dovolím jeden postřeh.

Je zcela v pořádku, když autor textu v úvodu své publikace představí záměr celé práce, včetně shrnutí jednotlivých kapitol a subkapitol. Čtenář tak od začátku ví, co jej čeká. Zároveň má možnost autora důsledněji kontrolovat, zda jím vymezené hranice dotýčný zachovává a akceptuje, či se jen jednalo o nenaplněný příslib, ne-li zavádějící informace. Ale považuji za únavné, pokud kromě výše zmíněného představení v úvodu každá další kapitola začíná znovuvysvětlením, co čtenář v dané kapitole bude číst, a ke všemu závěr každé kapitoly opět shrnuje, co to čtenář vlastně četl. Tento stylistický formát má pro mne tři možná vysvětlení. Autor o sobě pochybuje, respektive si není jist, zda se mu předkládaná látka podařila relevantně vysvětlit, a proto čtenáři oktrojuje „správný“ výklad. Autor pochybuje o schopnostech čtenáře porozumět textu. Případně se obává jeho chybné interpretace, proto mu, opět, oktrojuje „správný“ výklad. Nebo autor potřeboval získat více stránek, proto opakuje několikrát „to samé“. Nabyl jsem dojmu, že předložená publikace aspiruje na vědeckou monografii a nechce být přehledovou učebnicí, proto se domnívám, že by měl být tento způsob opakování omezen.

Navzdory všem připomínkám, které v předložené recenzi zazněly, je nutné konstatovat, že Pavel Dufek oplývá hlubokou znalostí problematiky a že jeho práce stojí za pozornost a studium, a knihu vřele doporučuji jak odborné, tak laické obci. Protože tato publikace polemice o spravedlnosti ostudu rozhodně nedělá.

Jan Váně

Peter Dinuš: *Vyrovňavanie sa s minulosťou?*

Bratislava, VEDA 2010, 136 s.

Problematika vyrovnávania sa s minulosťou je na Slovensku zatiaľ iba postupne objavovanou oblasťou vedeckého výskumu. Z tohto pohľadu je každá publikácia k tejto téme vítaným príspevkom. Autorom recenzovaného diela, ktoré vzniklo v rámci riešenia vedeckého projektu „VEGA Vzťahy politiky a histórie – vyrovnávanie sa s minulosťou“, je pracovník Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied Peter Dinuš. *Vyrovňavanie sa s minulosťou?* je nesporne zaujímavým textom, ktorý vyvoláva diskusiu a polemiku. Je možné domnievať sa, že uvedené bolo vlastným zámerom autora, ktorý hneď v predhovore prezentuje dva sporné výroky: „Vyrovňavanie sa s ‚komunistickou‘ minulosťou tak získalo charakter negácie.“ (s. 8) a „O minulosti tzv. komunistického režimu sa u nás kriticky nediskutuje, táto minulosť sa paušálne odsudzuje.“ (s. 9)

Prístup autora a jeho uchopenie problematiky je zrozumiteľne vyjadrené už na úvodných stranách. Práca sa „nezameriava na interpretácie historických období. Nie je súčasťou takéhoto diškurzu. Jej obsahom je kriticko-analytické vymedzenie a zhodnotenie oficiálnej, legislatívne sankcionovanej podoby vyrovnávania sa s ‚komunistickou‘ minulosťou.“ (s. 9) Dinuš ďalej neskrývane prezentuje svoje výhrady k zaužívanému pojmovému aparátu, prekrážajú mu pred-